

FINANCOVÁNÍ OCHRANY A PÉČE O PŘÍRODU A KRAJINU PROSTŘEDNICTVÍM OP ŽP 2014–2020

ANNA LIMROVÁ

Ing. ANNA LIMROVÁ

Ředitelka Samostatného odboru OPŽP na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR. Podílela se na přípravě projektů AOPK ČR z národních, ale zejména evropských dotačních programů a na přípravě nového programového období OP ŽP 2014–2020 a od května 2014 vede samostatný odbor OP ŽP, kde nadále zajišťuje administraci OP ŽP, koordinuje v této činnosti regionální pracoviště AOPK ČR a vytváří dokumentaci programu.

NEJPRVE SI OPŽP 2014–2020 PŘEDSTAVME

Operační program Životní prostředí v programovém období 2014–2020 (dále také OPŽP 2014–2020) je financován z Evropských strukturálních a investičních fondů, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj a Fondu soudržnosti, které jsou cíleny právě na životní prostředí a udržitelný rozvoj. Alokace celého programu tj. objem finančních prostředků určených na realizaci projektů je 2,6 mld. Eur, na ochranu a péči o přírodu a krajinu je z rozpočtu programu alokováno bohužel nejméně financí, něco málo přes 13 % celkové alokace, tedy 351 mil. Eur. Přestože je konec programového období vymezeno rokem 2020, na základě tzv. pravidla n+3 je realizace a financování projektů umožněno na další 3 roky, uvedené finanční prostředky mohou být příjemci dotace tedy využity až do konce roku 2023.

OPŽP 2014–2020 je členěn do 5 prioritních os (dále také PO) zaměřených na zlepšení kvality vod a snižování rizika povodní (PO 1), zlepšování kvality ovzduší v lid-

ských sídlech (PO 2), odpady, materiální toky a ekologické zátěže a rizika (PO 3), **ochranu a péči o přírodu a krajinu (PO 4)** a energetické úspory (PO 5). Pod každou prioritní osu jsou přiřazeny specifické cíle, které představují širší skupinu opatření podle toho, co jejich realizací dosáhneme, např. zlepšíme kvalitu prostředí v sídlech, posílíme biodiverzitu atd. Nejnížší jednotkou ve struktuře OPŽP je podporovaná aktivita, což je konkrétní opatření, které lze z programu financovat např. výsadba a ošetření dřevin, budování a obnova tůň a mokřadů apod.

Při nastavování OPŽP 2014–2020 byla snaha poučit se z chyb a nedokonalostí starého období a některé podmínky tak změnit. Některé změny byly vyvolány i vnějšími vlivy např. pravidly Jednotného metodického prostředí nastaveného Ministerstvem pro místní rozvoj. Mezi takovou změnu, a jedná se o změnu zásadní, patří nové elektronické prostředí Jednotný monitorovací systém MS2014+, resp. informační systém konečného příjemce ISKP14+, který slouží pro podání žádostí, úkony v realizaci, financování

Výsadby stromů a keřů tvořících remízky a rozdělující velké plochy především orné půdy. K výsadbě byly použity především sazenice listnatých dřevin. Foto Jiří Nyklíček

Kolem polních cest byly vysázeny ovocné dřeviny. Aleje jsou tvořeny především odrůdami jabloní. Vytvořené široké zatravněné pásy s výsadbou ovocných stromů jsou vhodným opatřením proti vodní erozi. Foto Elena Bočevová

vání, změny i ukončování projektů. Z věcného hlediska došlo v programu např. ke snížení počtu podporovaných aktivit, změnám výše podpory u vybraných opatření, k možnosti realizovat projekty svépomocí a k tomu využít i provozní a režijní výdaje. Výrazná změna se dotkla i oprávněných žadatelů, z nichž byly vyloučeny fyzické osoby nepodnikající.

Podrobné informace naleznou žadatelé a příjemci v dokumentaci programu. Podmínky jsou zakotveny v Programovém dokumentu a Pravidlech pro žadatele a příjemce podpory v OPŽP 2014–2020 (dále také Pravidla). Navíc k těmto dokumentům bude muset žadatel prostudovat ještě text výzvy a její přílohy, které mohou obsahovat další důležité údaje nezbytné pro podání žádosti.

SUBJEKTY OPŽP 2014–2020

Žadatelé a příjemci podpory se v OPŽP budou setkávat se třemi subjekty: s Ministerstvem životního prostředí (dále také MŽP), které představuje Řídící orgán programu (dále také ŘO), Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a Státním fondem životního prostředí, které jsou zprostředkujícími subjekty. ŘO dohlíží např. na plnění věcných a finančních cílů programu, koordinuje a metodicky vede zprostředkující subjekty, vydává právní akty o poskytnutí dotace a zajišťuje komunikaci s Evropskou komisí. V mnohem užším kontaktu však budou žadatelé a příjemci se zprostředkujícími subjekty. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (dále také AOPK ČR) zajišťuje

v PO 4 konzultace žádostí a jejich příjem, dále formální a věcné hodnocení, v rámci něhož stanovuje specifické podmínky pro realizaci a fázi udržitelnosti projektů. Plnění těchto podmínek poté také kontroluje, dále vydává závazná stanoviska ke změnám projektů a k jejich závěrečnému vyhodnocení. V tomto okamžiku je nutné zdůraznit možnost konzultací žádostí PO 4, které jsou poskytovány pracovníky regionálních pracovišť AOPK ČR. Díky odborné znalosti i znalosti místních podmínek mohou tyto pracovníky projekty směřovat tak, aby byly optimální z hlediska ochrany přírody a krajiny a tudíž i z hlediska poskytované podpory. Po ukončení hodnocení a schválení žádostí se strany ŘO však hlavní roli hraje druhý zprostředkující subjekt Státní fond životního prostředí (dále také SFŽP). Ten se žadateli připravuje právní akt o poskytnutí podpory, proplácí finanční prostředky, provádí kontroly projektů a vydává závěrečné vyhodnocení akce.

PODROBNĚJI O PRIORITY OSE 4 „OCHRANA A PÉČE O PŘÍRODU A KRAJINU“

Prioritní osa 4 je zaměřena na řešení poměrně širokého spektra problémů naší přírody a krajiny. Financuje např. péči o předměty ochrany zvláště chráněných území včetně návštěvnické infrastruktury, péči o vzácné druhy a biotopy, likvidaci invazních druhů, zlepšování vodního režimu, vznik krajinných prvků a péči o ně, realizaci ÚSES, zprostředkování migračních překážek, zlepšování prostředí v lesích,

protierozní opatření i zlepšování kvality prostředí v sídlech. Prioritní osa 4 je, ze kterého jsou projekty podpořeny nejméně 60 % celkových způsobilých výdajů (výdaje, které lze z dotace zaplatit), v mnoha případech ale i dotací 100 %. O dotaci si mohou požádat téměř všichni, kromě fyzických osob nepodnikajících. Projekty lze realizovat jak dodavatelsky, tak svépomocí tj. vlastními silami příjemce dotace. Osobní náklady mohou být navíc doplněny náklady na provoz a režie, které s osobními náklady vznikají. PO 4 se člení na následující specifické cíle.

SC 4.1 ZAJISTIT PŘÍZNIVÝ STAV PŘEDMĚTU OCHRANY NÁRODNĚ VÝZNAMNÝCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ (CHKO, NP, NPR, NPP A LOKALITY SOUSTAVY NATURA 2000)

Podpora ve SC 4.1 se vztahuje na činnosti nutné pro vyhlášení a plánování péče o ZCHÚ, financovat je možné zpracování plánů péče, souhrnu doporučených opatření, podkladových studií a průzkumů, monitoring a mapování, ale i samotný proces vyhlášení a značení území v terénu.

Druhou skupinou projektů, které jsou ze SC 4.1 podpořitelné, jsou projekty zajišťující péči a zlepšení zdejšího prostředí. Patří sem především obnova ploch managementovými zásahy (kosení, pastva, výřez náletů), výsadby původních dřevin, ale i likvidace nepůvodních a nežádoucích druhů rostlin a živočichů. ZCHÚ jsou často ovlivňována vysokou návštěvností turistů, proto se podpora týká i budování návštěvnické infrastruktury, která návštěvníky usměrní, omezí jejich negativní dopad a zároveň jim umožní poznat krásy a zajímavosti daného území.

Výše podpory se pohybuje od 85 až do 100 % celkových způsobilých výdajů. 100 % dotace se týká všech opatření orgánů ochrany přírody a Správy jeskyní ČR, dále opatření na budování a obnovu tůň, mokřadů, revitalizaci vodních toků a niv a budování nebo obnovu rybích přechodů vyplývajících z Konceptu zprůchodnění říční sítě ČR nebo plánů dílčích povodí. 90 % získají projekty zaměřené na budování a obnovu malých vodních nádrží. Pro ostatní opatření je připravena dotace ve výši 85 %.

SPECIFICKÝ CÍL 4.2 POSÍLIT PŘÍROZENÉ FUNKCE KRAJINY

Cíl 4.2 se zaměřuje na projekty podporující

Informační panel, který slouží k informování veřejnosti o získané podpoře na realizovaná opatření.
Foto Jiří Nyklíček

vzácné a ohrožené druhy a jejich biotopy, jedná se většinou o obnovní managementové zásahy, ale i specifitější opatření typu strhování drhnu nebo výsev speciálních živných rostlin. V přírodních rezervacích a přírodních památkách lze navíc podpořit budování naučných stezek a tabulí, které chráněné území interpretují. Finanční prostředky dále míří na likvidaci invazních druhů rostlin a živočichů, se kterými se naše příroda potýká, cílem je nejen jejich likvidace, ale hlavně omezení dalšího šíření. Podporu je dále možné využít na prevenci proti škodám způsobených zvláště chráněnými živočichy např. na ochranu stád před útoky velkých šelem pomocí nebo na budování ochranných prvků hrází proti působení bobra evropského.

Většina opatření bude podpořena ve výši 85 % celkových způsobilých výdajů, výjimku tvoří budování a obnovu tůní, mokřadů, revitalizace vodních toků a niv a budování nebo obnova rybích přechodů vyplývajících z Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR nebo plánů dílčích povodí, která získají 100 %.

Projekty zaměřené na obnovu malých vodních nádrží v PP a PR obdrží podporu 90 %.

SC 4.3 POSÍLIT PŘIROZENÉ FUNKCE KRAJINY

Tento cíl řeší obnovu a zlepšení přirozených funkcí krajiny, podporu zaměřuje na migrační prostupnost, krajinné prvky, vodní režim, přirozenou skladbu lesů i erozi půdy. Finance lze získat na budování propustků

a přechodů pod silnicemi a instalaci naváděcích trvalých bariér, které každé jaro zachrání stovky obojživelníků. Podporu migrace ryb lze zajistit budováním rybích přechodů, ty prioritní, vyplývající z Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR nebo plánů dílčích povodí dokonce se 100 % dotací. 100 % dotace náleží také projektům na budování a obnovu tůní a mokřadů, revitalizaci vodních toků a niv. Mezi další podporované vodní prvky patří malé vodní nádrže (MVN), jejich rekonstrukce, odbahnění i výstavba, cílem realizace však musí být vždy posílení ekologicko – stabilizačních prvků (vytvoření dostatečné plochy mělčin

s pobřežním pásmem, vytvoření vhodných podmínek pro život obojživelníků, hnězdění vodního ptactva apod.). V případě, že se MVN realizuje v ZCHÚ, biocentru nebo vyplývá z plánů dílčích povodí, je finanční příspěvek ve výši 90 %, ostatní nádrže získají dotaci 60 %.

Z naší krajiny v posledním stolení zmizela rozptýlená zeleň, která zajišťovala její pestrost i schopnost zadržovat vodu. Rozsáhlé lány orné půdy jsou ohroženy vodní a větrnou erozí. Podporovány jsou proto výsadby alejí, remízků, obnova mezí, větrolamů i zakládání krajinných prvků. Výsadby ve výši 80 %, způsobilé výdaje na protierozní opatření budou proplaceny ve výši 75 % a v případě, že se jedná o založení ÚSES, bude dotace 100 %.

Mezi podporované aktivity patří i zlepšování druhové, věkové a prostorové struktury lesů, nesmí se však jednat o lesy v ZCHÚ a lesy státní, naopak je nutné, aby byly zařízení dle LHP. Pokud jsou splněny tyto podmínky a projekt správně zacílen, získá podporu ve výši 75 %.

SC 4.4 ZLEPŠIT KVALITU PROSTŘEDÍ V SÍDELECH

Nedílnou součástí naší krajiny je i sídelní prostředí, na jehož zlepšování je možné využít specifický cíl 4.4. Nejde však o vylepšování jeho kvality z pohledu estetického nebo kulturního, při realizaci projektů musí být vždy zohledněny požadavky na zvýšení biodiverzity, zapojení přírodních nebo přírodě blízkých prvků apod. Podporovaná opatření zahrnují zakládání a obnovu ploch

Realizace přírodě blízkého obtokového koryta rybního přechodu na Klabavě ř. km 2,269.
Foto Kateřina Kujanová

a prvků veřejné zeleně, skupinové i solitérní výsadby stromů, travnatých ploch, výsadby keřů i ošetření dřevin. Dále přeměna nepropustných ploch na plochy propustné a polopropustné a budování přírodně blízkých drobných vodních prvků. Mezi způsobilé výdaje je možné zahrnout i pořízení či instalaci nového nebo rekonstrukci stávajícího mobiliáře. Projekty SC 4.4 mají pro získání dotace několik zásadních omezení, např. realizace může probíhat pouze v sídlech nad 500 obyvatel a plochy realizace musí být uvnitř zastavěného území nebo na zastavitelné ploše mimo zastavěné území, na které od doby schválení územního plánu došlo k realizaci zástavby či bylo vydáno stavební povolení (v projektu se mohou vyskytovat menšinové plochy i mimo tato území, veškeré náklady na nich však budou nezpůsobilým výdajem). Dotace je pro všechny projekty podpořené ve SC 4.4 60 %.

JAK PODAT ŽÁDOST O PODPORU V PO 4

Před podáním žádosti je potřeba znát veškeré podmínky stanovené až do úrovně podporovaných aktivit. Jak je popsáno již v úvodu, žadatelé se musí seznámit s dokumentací programu, zejména s Pravidly pro žadatele a příjemce, a mohou využít formální a věcné konzultace s pracovníky AOPK ČR nebo emailovou adresu dotazy-PO4@nature.cz. Pro otázky, které se týkají např. financování projektů, kontrol realizace, právních záležitostí a veřejných zakázek, doporučujeme využít call centrum OPŽP nebo dotazy@sfpz.cz. Žádosti o podporu je možné podávat v okamžiku vyhlášení tzv. výzvy pro předkládání žádostí, která stanovuje, jaké aktivity bude možné financovat, kdo může žádat a v jakých lhůtách. Termíny vyhlásování výzev jsou uvedeny v ročním harmonogramu, který mohou žadatelé sledovat na webové stránce programu www.opzp.cz. Samotná žádost vč. povinných příloh se vyplňuje a odesílá v elektronickém formuláři v prostředí MS2014+ resp. ISKP14+.

SOUČASNÝ STAV PO 4

V současné chvíli jsme ve čtvrtém roce implementace OPŽP 2014–2020, reálně však teprve v roce druhém. Zdoluhavá příprava, vyjednávání a schvalování programu zapříčinily jeho zpoždění a první výzvy PO 4 byly vyhlášeny až v druhé polovině roku 2015. Ke schválení prvních projektů a jejich

Detail vtokového objektu, rychlost proudění vody budou regulovat palisády z kulatiny.
Foto Kateřina Kujanová

realizaci tak došlo až v roce následujícím. Ze strany Evropské komise byly stanoveny pro konec roku 2018 věcné a finanční milníky neboli hodnoty pro čerpání financí a plnění indikátorů, které i přes zpoždění programu musí být splněny. Do této chvíle bylo v PO 4 vyhlášeno 28 výzev, z toho 8 výzev průběžných a další dvě výzvy v rámci komunitně vedeného místního rozvoje. Výzvy byly vyhlášeny o celkové alokaci 8,413 mld. Kč, požadavek na příspěvek EU v prozatím podaných žádostech činí něco málo přes 5 mld. Kč. Celkem ještě 14 vyhlášených výzev je však stále pro podávání žádostí otevřených a požadavky se tak postupně zvedají.

Ve schválených žádostech je v současnosti rezervováno přes 1 mld. Kč, v realizaci jsou již projekty za více než 600 tis. Kč. Zásadní vliv na rozdíl mezi požadavkem v podaných a schválených žádostech má 13. kontinuální výzva zaměřená na revitalizaci vodních toků a niv vyplývajících z plánů dílčích povodí, která byly vyhlášena jako dvoukolová a její ukončení je plánováno na konec letošního roku. V prvním kole byly podány pouze investiční záměry, pokud splnily požadované podmínky, jsou dopracovány do finální žádosti ve druhém kole, až poté je žádost schválena k financování. V této výzvě byly podány žádosti za téměř 2 mld. Kč. V rámci prvních výzev bylo také mnoho žádostí zamítno zejména z důvodu formálních nedostatků – špatně vyplněné žádosti či chybějících povinných

příloh. Zpočátku si žadatelé zvykali na nové elektronické prostředí MS2014+, kde přípravu a podání žádosti komplikovaly časté technické problémy i jeho nepříliš přívětivá uživatelská funkčnost. Zvykali si též na nové podmínky oproti OPŽP 2007–2013. Postupně se kvalita žádostí vylepšuje a je zamítáno čím dál tím méně projektů.

Finanční milníky stanovené EK se váží k certifikovaným výdajům, což jsou zjednodušeně řečeno proplacené prostředky příjemcům dotace. Proplacené výdaje v PO 4 jsou nyní ve výši 15 mil. Kč. Projekty PO 4 jsou malého rozsahu, ale s poměrně dlouhou dobou realizace a žádosti o platbu jsou podávány většinou pouze jednou, až při ukončování projektu. Proto jsou částky proplacené příjemcům podpory zatím na tak nízké úrovni. Predikce na základě údajů z projektů, komunikace s příjemci a vývoje PO 4 napovídá, že čerpání financí se bude postupně zvyšovat a milníky EK by mohly být naplněny.